

SZAKIRODALOM.

1. Programmja: *A községi nyilvános könyvtár részletes pályázati* —. Budapest, 1911. Fővárosi könyvtár. 4. r. 21 l. 1. melléklet.

2. Szabó Ervin: *A modern könyvtárépítés némely elvéről, tekintettel a főváros terveire.* U. o. 1911. Benkő Gyula. 4. r. 18 l. Ára 1. K.

Együtt ismertetjük a két füzetet, mivel szorosan együvé tartoznak s a második az elsőhöz mintegy magyarázatul szolgál, vagy legalább is annak volt szánva.

A pályázati program rendkívül részletes, úgy annyira, hogy még azt is lelkére köti a tervezőnek, hogy «intelligens kapusra van szükség». A kívánt helyiségeket 1. használat, 2. elhelyezés és 3. betűrendben csoportosítja, a mi a tájékozódást megkönnyíti. Szükséges terület: mély földszinten 945—1220 m², magas földszinten 1005—1240 m², I. emeleten 1100—1380 m², II. emeleten 1060—1320 m² s könyvraktárra emeletenkint 640—800 m², összesen 4750—5960 m²; ebből a népházára 1470—1840 m² jut. A helyiségek részben másképp is elhelyezhetők, mint a hogy a tervezet előírja, a mi kész szerencse, mert különben a földszint területe kevesebb volna, mint a felsőbb emeletsoroké.

Hogy mi minden lesz a csillagvizsgáló toronnyal s népházával kombinált épület könyvtári részében, arról a következő — teljességre igényt nem tartó — átnézet ad némi fogalmat: a használatnak szánt helyiségek közül külön termék 2—5 dolgozóasztallal a Budapestre vonatkozó irodalom, a pedagógiai könyvtár, a térképgyűjtemény, a röpiratgyűjtemény s a hivatalos kiadványok számára, külön olvasószobák az egyetemi tankönyvek, kézi könyvtár, folyóiratok és ujságok közönségének, kikölcsönző helyiség 30.000 szabadon hozzáférhető kötettel, egy «fülke» az olvasójegyek kiadására, külön ifjúsági osztály olvasó- és mesélőszobával, külön Braille-rendszerű könyvtár a vakok számára s végül zenekönyvtár zongoraszobával súlyosbítva a hangjegyek kipróbálására — ez utóbbi mellé lehetne szervezni

egy új osztályt, a süketnémák olvasótermét, mert őket zavarná legkevésbé a kellemetlen szomszédság; ehhez jönnek még a 250.000 kötetre tervezett s duplájára kibővíthető könyvraktár, külön terem 5000 kötet ritka és drága könyv elhelyezésére, falba épített páncélos fülkék két emelet magasságban a különösen becses címeliák stb. megőrzésére, raktárhelyiség a többes példányok és feldolgozatlan kötetek, egy másik a fővárosi kiadványok számára, külön hivatali helyiségek a fiókok központi vezetésére, a bibliografiai és katalogizáló osztály, az iroda, gondnok, titkár, osztályvezető, helyettes igazgató s végül az igazgató számára, ez utóbbi külön előszobával, tanácstermül is felhasználható szalónnal és toilette-tel felszerelve, műhelyek a kézi nyomda, csomagoló s könyvkötő számára, megfelelő helyiségek a könyvkötészeti és a könyvtárosi tanfolyamok tartására stb. Ehhez járulnak a népház helyiségei külön bejáratral az utcáról, de oly módon elhelyezve, hogy a könyvtárral az összeköttetés meglegyen; s hogy a háztető se maradjon kihasználatlanul 400—500 m² függökert, ellensúlyozásul a külső Józsefváros egyetlen számottevő parkja lelketlen beépítéséért.

Az építésznek nem csekély gondot fog okozni e különböző rendeltetésű, rendkívül fölaprózott helyiségek világos alaprajzi elrendezése, de a terv megbeszélésére összehívott ankét egyik-másik felszólalójának nem volt elég a jóból s még úszó-csarnokkal s tornateremmel is ki szeretné bővíteni. Szinte csodálom, hogy senkinek sem jutott eszébe a könyvek «éjjeli menedékhelyét» — a hogy Szabó Ervin szokott színes nyelvéen ezt «a szó becsületes értelmében vett nyilvános házat» nevezni — a használat előtt kötelező fertőtlenítő fürdőkkel összekötni azon látogatók számára, a kiknek az új könyvtár régóta nélkülözött nappali menedékhelyet jelent. A tőzsomszédságban levő Alföldi-utczai éjjeli menedékhely nagy szerepe a járványok terjesztésénél közismert dolog s minthogy a népszerű olvasószobák törsz-közönségének jelentékeny része előreláthatólag innen fog kikerülni, a fertőzés megakadályozása a vezetőség elsőrangú kötelessége.

Mint a tervezetből kiderül, a tervezet készítője ez egy épületben összezsúfolta mindazt, a mit az amerikai szakirodalom fölemlít. Szabó tanulmányában leszólja a németeket, a miért «a német *gloire*-tól elvakítva, az új jelenség nem teljes megértéséből, vagy sovinizmusból» nem szegődnek az amerikai könyvtártípus szolgái utánzóivá. Az én véleményem szerint épen a németek járnak a helyesebb uton, mert a helyi szükségletekhez és anyagi erőkhöz mérik ujitásaikat. Így aztán nem esik meg velük, mint Szabóékkal, hogy az ujságteremben 2—2 m²-nyi területet számitsanak egy-egy napilapra, ami megfelel a *New-York Herald* vagy a *Sun* méreteinek, de túlsok a *Világ*-

nak vagy a *Népszavá*-nak. Szintén a szolgálai utánzás folyománya, hogy a mesélőszobába a gyerekek számára előírják a kuporgást, a mi igen kedvesen fest az amerikai könyvtárak story-hourjairól készített felvételeken, de roppant kellemetlen a valóságban, különösen, ha nem természetes közvetlenségnek, hanem — előírásnak az eredménye.

Szabó Ervin dolgozata, mely egy, szakférfiak előtt tartott előadás szövege, igen kevéssé érte el célját, az építészeknek tájékozását a megoldandó kérdés sajátos természete felől, a mint ezt több, a felolvasás nyomán elhangzott felszólalás is megállapította. Értekezése, ha a nem valami fényesen sikerült képeket¹ leszámítjuk, 11 és fél lapra terjed; ebből egy lap arról szól minő villában lakott ezelőtt néhány évvel a felolvasó s mint írja elő manapság a megrendelő építészenek, hogy mit és hogyan akar a saját házában; egy lapot tölt ki néhány építészeti kézikönyv felsorolása s a német Lesehallebewegung már említett leszólása, azután jó néhány sornyi mentegetőzés, hogy nem gyújtja meg «új és meglepő tények tűzijátékát», másfél lapnyi felsorolása azoknak a követelményeknek, melyek általános jellegűek és szerző szerint bővebb tárgyalást nem érdemelnek. Ezen túlhosszú, az egész értekezés egyharmadát kitevő bevezetés után rátér a tulajdonképeni tárgyra. Hosszasabban — négy lapon — fejtegeti, hogy a könyvtárak e modern típusa a könyveknek nem elraktározására és megőrzésére, hanem minél sűrűbb és szélesebb körű forgalomba hozatalára van szánva s hogy e rendeltetéséhez kell szabni az épület megszerkesztését. Részletezéstől itt is tartózkodik s arra a pozitív eredményre jut, hogy az új könyvtár típus épülete nem a régi tudós, vagy népkönyvtár épületével rokon, hanem legközelebb áll az iskola «külső és belső stílusához».

Ezután az elhelyezés elveit ismerteti, de persze nem arról szól, hogy a Tisza Kálmán tér melyik részén s hogyan kell elhelyezni az épületet, — a miről mellesleg mondván a különben oly bőbeszédű építési program is megfeledezett — hanem a tényállással épen homlokegyenest ellenkező s ez esetben teljesen akadémikus értékű, de elvi szempontból sem kifogástalan, nézetekkel hozakodik elő. Azután a belső berendezésről mond el háromnegyed lapra való általánosságot. Végül a tűzbiztonság kérdését tárgyalja aránylag hosszan — majd másfél lapon keresztül — mely csak azért «kérdés», a miért egy «igen kitűnő amerikai könyvtáros» tette kérdésessé. Az utolsó sorok a könyvek gyors

¹ Különösen kiemeljük e szempontból «a clevelandi Woodland könyvtár függőkertjének egy sarka» czimen bemutatott foltot, mely alig ha szerez sok új hivat az eszmének.

továbbítására szolgáló technikai eszközöknek s Morelnek a jövő fejlődésre vonatkozó ábrándjainak szentelvék, mely utóbbiak elég bizarrok ahhoz, hogy teljes mértékben megnyerjék Szabó tetszését.

A hol Szabó az általánosságok kényelmes országútjáról letér, minduntalan megbotlik egy-egy realitáson. Így a felszólalók sorra megczáfolták a zajtól izolálás, a természetes világítás és a szellőztetés technikájához fűzött fejtegetéseit és következtetéseit. Azt a kijelentésést pedig, hogy «ideális könyvtárépület persze az volna, amelynek építése zseniális megérzéssel biztosítani tudná, hogy e technikai fejlődés jövő vívmányait a mai épületben is nehézség nélkül alkalmazhassuk majd» czáfolni nem, csak megmosolyogni lehet.

Ezek helyett czélszerűbb lett volna azt is elárulni, a miről úgy a tervpályázat, mint az előadás mélységesen hallgat, hogy mibe kerülhet az építkezés, mert ez egyik legfontosabb kiinduló pontjuk a pályázóknak. Szóvá is tették ezt a vitában az érdekeltek s akkor azt a kijelentést nyerték, hogy egy millió van a költségekre előirányozva. Pecz Samu tanár, a műegyetem új könyvtárának építője szerint azonban a program sokféle kivánságát még a legnagyobb tekarékosság mellett is csak ez összeg másfélszeresen lehet megvalósítani. E körülmény azonban hihetőleg nem gátolja meg a terv kivitelét, csak úgy nem, mint a közmunka-tanács tiltakozása a «központi» könyvtár elhelyezésére fekvésénél fogva sem alkalmas Tisza Kálmán-tér beépítése ellen.

Σ

J. van den Gheyn. *Le Bréviaire de Philippe le Bon. Reproduction des miniatures des manuscrits Nos 9511 et 9026 de la Bibliothèque Royale de Belgique.* Bruxelles, 1909. G. van Oest. 2°. 24 l. 61 tábla.

A bibliofil burgundi hercegek közül Jó Fülöp volt a legszenvedélyesebb könyvgyűjtő. Közel ezer kéziratot kötetet ismerünk, melylyel a hercegi könyvtárat gyarapította. A személyes használatára készült s ma is azonosítható breviáriumok közül legnevezetesebb az, melyet a brüsszeli kir. könyvtár őriz s melynek miniatűrjeit van den Gheyn, a tudós Jézus-társasági atya most először teszi közzé, miután a breviáriumot szövegkritikai szempontból már előbb feldolgozta.

Jó Fülöp brüsszeli breviáriuma két kötetből áll. A pars hiemalist tartalmazó I. kötet 526, a pars aestivalist felölelő II. pedig 527 lapot számlál. A kalendárium francia eredetre utal, a mennyiben a speciális francia szentek ünnepeit is feltünteti. A miniatűrök közt francia nemzeti szentek és hősök